

ХРЕСЧЕН САССИ

18 (2531) №
Хаке иреклэ

2015
март 13

1991 ىулхи апрелэн 21-мөшөнчө тухма тытгэнна

ЭРНЕКУН

ПАХЧИ-ПАХЧИ

Үрана хәвармасар

Асарханар: хәвел! Хәвел пайарки хале үйвәс-семшён уйрәмак хәрушә пулма пултарать. Көркүнне үйвәссеңе шуратса хәварман пулсан җакна хале тума май пур. Анчах ҹанталак 5 градусран сиверх пулсан үйвәца шуратма кирлә мар. Җакна та шута иләр: 2-5 ىул каялла лартна үйвәссеңе шуратмалла мар, мөншён тесен вәсен хуппи чөрченкә, сиенленме пултарать.

Туратсene төрөс иртмелле. Типсе ҳәрнә, шәннә, чирлә туратсene касса пахча тулашёнче сунтармалла. Тунката хәварса қасмалла мар. Үйвәц тураче ҹурәлса анна пулсан ўна вулли үүмнә лайах ҹирәлләтсе пралукпа ҹыхмалла.

Папка ҹывәрнә вәхәтра. Мартра – папка ҹывәрнә тапхәрта – хурләханпа ҝрыжовника կәмпа чирәсene ҹурақан микробсенчен, хурт-кәпшанкәран пәхәр купоросе (10 л шыва 100 г) сирпәтмелле.

Кәмпа чирәнчен ҹыхланса. Март үйәхенче үйвәссеңе та вәсен таврашёнчи ҹөре мочевина шәвеке (10 л шыва 700 г мочевина ирәлтермелле) тата хлорлә калипе (10 л шыва 1000 г) сирпәтни усайлла – ҹакә үсөн-тәрана аплатлантарни та, улмуçипе грушәна тапәнканан күкша чирне ҹурақана пултантарни та пулать.

Теплицәна хатәрлемелле. Көркүнне теплицәна дезинфекцилемен пулсан җакна хале фунгицидпа ө күкәрт шашкапе тумалла.

Калча тума. Помидор, пәрәс, кукуруս, күпәста, хәяр вәррисене калча тума ақмалла. Савата пленкәпа витсе вәрләх шәтичен әшә та тәттәм вырәнта тытмалла. Калча тухсан пленкәна үсса чүрече ани ҹине лартмалла. Виçеллә ҹең шәвармалла. Җөр ытла нүрә пулсан калча хура тұна чирәпе чирлес хәрушләх пур.

Удобрени. Ҫамарта, сухан, ыхра хуппи пухса пырәп. Үсөн-тәраншән питे лайах удобрени пулә – вәсене калчана ҹуарса лартна чухне шәтәка хұрасси ҹең юлат.

Күарса лартма вәхәт. Ҫуркүнне пүслемаше – пүләми чечексene ҹуарса лартмалли чи лайах вәхәт. Япәх үсекеннисене, чечек ҹурма тытгэнса тәраканнисене, чир палли пуррисене ҹуармалла. Ҫине тымарлә чечексene (бегони, глоксини, папоротник, традесканци) хәйрләрх чөр ҹине лартмалла; хулән та ҹирәп тымарлisenе (пальма, гибискус, драцена, лавр, фикус) – торфпа, хәйрпа хутштарнә ҹерем тәприллә ҹөр ҹине.

САНТАЛАК	Шупашкарта	Вәхәт	13.03	14.03	15.03	16.03	17.03
Температура, °C	2-4 сехетре 14-16 сехетре	-4 +3	-5 +3	-4 +3	-4 +3	-6 +3	
Җумәр ҹәвәт		-	-	-	-	-	
Атмосфера пусамә, мм.		769	770	770	773	767	

КЕСКЕН

Апрелэн 1-мөшөнчен пүсласа 30-мөшөнчен республикара ҹулсем сиенленесрен үйвәр транспортшән вәхәтләх регион тата муниципалитет-сен шайенчи автоçулсene хупаçсә. Җав хушарах апат-չимәс, выльях апаче, топливо, вәрләх, удобрени турттаракан транспорта ҹүреме чармәс.

Чааштат пәлтернә тәрәх – иртнә ҹул патшалах граждан службин ҹорнене 5590 ын ҹәленә. Патшалах граждан служашийесен үйәри вәтам ҹүкү пәлтәр 28,5 пин тенкә пулнә. 2013 ҹулхипе танлаштарсан 13,1 процент ҹысакрах. Муниципалитет служашийесен

үйәри шалавә 21,4 пин тенкә пе танлашна (үсөм – 11,3 процент).

Нимәс фашичесене ҹапса аркатма Чаваш Енрен 208 пин ытла ҹын тухса кайнә, ҹурри ытла каялла тавранайман.

Таван ҹәршивән Аслә Ҫентерәвә пулнәранпа 70 ىул ҹиттине паллә тәвиччен вәхәт нумаях та юлмарә. Сумлә юбиле пирен республикара 1550 вәрçә участникә, 22 пин ытла тыл ветеранә, пүс хунә ҹар ҹыннисен 3 пин ытла тәләх мәшәрә, «Ленинград блокадинче пурәнкан» паллана илин 51 ын тата фашистсен концлагеренче аспалланә 82 ын көтсө илә.

ЧР «АгроИнновации» предприяти специаличесен «Фермер ёсне пүсәнкан» тата «Семье ферми» программасене мәнлөрөх хутшамаллине вәрентсе виçсемеш үйәхәнләртәрү ёсесем ирттересе. Программәна хутшама ялхасалах бизнесне аталантарма грант илме май пуррине пәлтересе. Программәна хутшама текенән чи малтанах хәйән фермер хүсәләхне аталантарма, туса илекен продукци шайне ўстерме, ёс вырәнәсем туса пама бизнес-план иәркелемелле. Конкурса хутшама кәмәл тәвакан фермер хүсәләхен хәйсөн ёселе «АгроИнновации» предприяти заявка тәратса чәннипех та грант илме тивәләп пулнине ённөрмөлле.

ЯЛ-ЙЫШ

КИЛ

ХҮТЛӘХ

СЫВЛАХ ТЕПЕЛ

ПАЯН

ПАЯН күн тәршшә 11 сехет та 36 минут. Уйәх каталса пырать. Тумла тумлатакан Баçлей күнә. Җак күн ҹитсен хәл макәрса яраты тенә. Тимәр тәрринчи юр ирәлме ҹуслаты. Баçлей күненче хәвел ункә ҹәненче пулни – тыр-пул ѡнассаса. Юрлә ҹумәр ҹуни – ҹу йәп-сапаллә пулласа.

ЫРАН – Алтатти күнә – ырә пулсан ҹуркүнне та ырә пулә. Алтатти күнә үяр-тәк – ҹулталах лайах киле тенә, әмәр-тәк – япәрхах. Җак күн юр ҹуни – түхәс лайах пулласа. Күпаста вәрри акнә. Алтатти күненче чәх ҹәмләх шыв пулсан күрәк ѡңса ѿс.

ВИÇМИНЕ – Хветут күненче – ҹил-тәмәнәлә пулсан күрәк часах шәтса түхмә тенә. Тумла пәрә вәрәм пулни – ҹур вәраха каяса.

ҮЙТУ – ХУРАВ

Путек туяниначчә

? Качака путекки туяниначчә: Унан чөчө вырәнә ўёркесерринге вәл виçә үйәх ҹитсен кәна күртәмәр: пәрин чөчө тәлә кәна пур. 8 үйәхан ына чуптартәмәр. Чуптарнәранпа 3 үйәх ҹитрә ёнтә, анчах нимәнле улшану та ҹүк. Путек та пәрә чөчәллә ҹең ҹулаты тесе күлянатән.

Вера ИВАНОВА. Патарьел районе, Сәкәт.

Юрий НИКОЛАЕВ, Тәвай районе, ҹорненчи Түшкүл ял тәрәхен ветеринар ҹуравлаты:

– Качака путек тәвата ҹөчәллә е пәрреллә кәна ҹурални ўёркеллә япала мар. Күн пек выльях пусса ҹиме ҹуралса юраты, анчах малалла ҹөртмә хәвәрмаса.

Качакана күңца күрмасар ҹак пама үйвәтарах. Җакна кәна сәнме пултаратап: пәранличин 1 үйәх маларах ѡна кайод пама пултаратәр. Вәл йод ҹитменнипе ҹыханна чирсene сиплеме, түхәсләх ўстерме кирлә. Сөт антарма пулаш. Үнпа инструкцире кәтартна пек усай күрмалла.

Хырса якатмалла

? Улмуçсисене 30 ىул каялла лартначчә. Вәсен вуллисен хуппи пәтәмпех ҹуркаланса пәтнә, сийлә-сийлә, вистенсе тәраты. Хырса пәрәхассам килен. Вулә яка та илемлә пултәр тесен мән тумалла?

Мария ИВАНОВА. Шупашкар районе, Вәрманкас.

Ватәлса ҹитнә үйвәсән хуппине ахаль та хырсах тәмалла. Үйвәс хуппине ҹурләкесене чир-чөр ҹурақан-сем, сиенлә хурт-кәпшанкә хәл каçать-cke. Җаванпа ҹуркүнне пүсламашенче, үйвәс сөткөн тулма тытаниччен, пәрә хүрәттәп. Үнта пәхәр күроросе хүшсан та аван. Үйвәс вулли якаласа илемленә.

Хурт цитрус туяниначчә

Темицә ҹул ёнтә үлмуçсисене хурт тапнашран ҹакнашкан шәвек туса сапатап: ҹурләтәр банкана цитрус ҹимәсесен тиپтән хуппипе тултарса ѡна 10 л шыва ярса пәрә талак тәрәлтарса лартатап. Үнтан 15 минут вәреттәп. Си-вәттәп, 30 г мочевина хушса лайах пәттәтап, сәрәхтәтап. Улма-ҹырла үйвәссеңе сапмалли пулчә та.

Ольга СЕМЕНОВА.

Шәршә кәрәсрен та

Така ҹамартине мәншән касмалла тата ҹакна хәсан тумалла?

Иван ПЕТРОВ. Күспавка районе.

Така ҹамартине кастарассипе кастарас мәрри мән чүхләп сүрәх тытнинчен тата мән тәлләвие ջәрченнинчен килет. Сүрәх кәтәвә ысык пулсан та пүтеке малалла ջәрчесен темесен унан ҹамартине 2 эрнерен кастармалла. Ҫамәрк выльях операция ҹамәллән чатса ирттересе хәвәртраках түрленсе ҹитет. Мәншән касаçсә? Такасем вәл е кү сүрәхшән ан кәрәшчәр тесе. Кастарна хысцән та 3-4 үйәхан хәвәрт самәрәлма пүтләп, вәсем хәйсөн ләпкә тытаса. Кастарна та ашәнчен шәршә та кәмест.

Хүсәләхра ашләх ўстерекен темицә сүрәх кәна, такана ҹур ҹулччене пусас тесен ҹамартине кастармасан та юраты. Ҫур ҹултан иртнә та вара хәл ҹакнә пүтексене, сүрәхсene пәтләнтерме пүтләраты. Такана ҹур ҹулччен пусас тенә чүх 2-3 үйәхра ҹамартине каснин усси ҹурләх, мәншән тесен ѡна вай илме нумай вәхәт кирлә.

Пүсө чамәртәнмарә

Пасарта вунә күпаста калчи туяниначчә. Анчах ултташен нимәнле пүс та чамәртәнмарә, чечекләнсе хәйне евәр тәләнтермәш ѿссе ларчә. Мән амакә лекнә-ши мана?

Галина ФЕДОРОВА. Вәрмар районе.

Ахәртнек, күпаста пүсө ѿссе чамәртәнмалли вырна мәнле та пүлин сиенлә хурт-кәпшанкә ҹине ѿссе ларчә. Ахәртнек, күпаста пүсө ѿссе чамәртәнмалли вырна мәнле та пүлин сиенлә хурт-кәпшанкә ҹине ѿссе ларчә.

✓ Пылак симэс хёрапамсен кákarp парён нákáláhxne ýстерет. Апла шыçá пулас хáрушлáх ýсет. Кун пек чухне кákarp тéртэмэн питéлэхнэ пула усал шыçá түрх палáртма та май килмest.

✓ Kákarp парéсene УЗИ туни te, хамáр тéллён пáхни te усácárп pulma pultarat.

✓ Маммологем хёрапамсене пылак симэс сахалтарах симе сёнеççé, уйрámах 18-45 çultisene.

✓ Аслáрах ýсéми хёрапамсене тухтáрсем выльáх çávápe пачах та усá курма сёнеççé. 50 çultsan каçnисемшén çúllá алат-симэс сиенлé, мэншён тесен áна рак пусаракансен шутне кéрteççé.

ШУТА ИЛМЕ

Ача чухне
чиrlесен

Ача чухне сывлав çuléсен инфекцийéпе тата хáлха ыратнипе чиrlени вун-вун çул иртсен каллех хáй çинчен асаилтерме pultarat. Медицина тéпчевéсen кáтартáвэ тáрх ача чухне тýcсе ирттернé тонзиллит, отит, тата бронхит чирéсем ватáлсан пушшех хытá палárásçé: çын япáх илтет e пачах илтme пáрахать.

РоссельхозБанк

**АКЦИЯ
«С нами
надежно!»**

**Вклады
застрахованы**

**Система
Страхования
Вкладов**

Для пенсионеров плюс 2% к ставке по вкладу

Акция «С нами надежно!» действует с 13.02.2015 по 13.05.2015 только на новые вклады «Пенсионный плюс», открытые физическими лицами, получающими пенсию на счет, открытый в ОАО «Россельхозбанк». Минимальная сумма 500 руб., максимальная сумма – 10 000 000 руб., срок – 365 и 730 дней по ставкам 13,5% и 12,5% годовых соответственно с возможностью автоматической пролонгации. Пролонгация осуществляется на тот же срок, на условиях и с процентной ставкой, действующих в банке на день, следующий за днем окончания срока вклада. Дополнительные взносы от 1 руб. Расходные операции с сохранением процентной ставки до неснижаемого остатка – 500 руб. Ежемесячная капитализация процентов. При досрочном востребовании вклада проценты выплачиваются по ставке вклада «До востребования» (0,01% годовых в рублях РФ на 13.02.2015). Подробности по телефону 8 800 200-02-90, на официальном сайте ОАО «Россельхозбанк» www.rshb.ru и в офисах ОАО «Россельхозбанк». Генеральная лицензия Банка России №3349 (бессрочная). Реклама.

Звонок по России бесплатный
8 800 200-02-90 | www.rshb.ru

КИРЛÉ ПУЛÉ

Инфаркт хыцçан

● Аш арманéпe 1 кг шур çырли (кликова) тата 200 г ыхра кáлармалла, 100 г пыл хушса пáттатмалла, 3 кун лартмалла. Кунне 2 хут, апат умён, пéрер десерт кашáк симелле.

● 1 кг хура пилеше 2 кг пылла хутáштармалла. Áна кунне пéрер кашáк симелле.

● Вéртесь сивéтнé 300 мл шыва 2-3 сухан вéттесе ямалла, 7-8 сехет тытмалла, сáрхáтмалла. Апат умён çуршар стакан ёсмелле.

● Вéртесь сивéтнé 300 мл шыва 2-3 сухан вéттесе ямалла, 7-8 сехет тытмалла, сáрхáтмалла. Апат умён çуршар стакан ёсмелле.

● Пéр тан виçепе илнé сухан сéткенéпe пыла хутáштармалла. Кунне 2-3 хут пéрер кашáк ёсмелле.

АЛ АЙéНЧИ**Усáллá супáнь**

Хуçалáх супáнê – питé лайáх антисептик. Сипленме te усá кураççé унпа.

✓ Шáйáрттарнá е кастрарнá пысáкак мар сурана хуçалáх супáнêпe сéрмелле, типсе çитессе кéтмелле. Çапла туни сурана хáвáртрах ýт илме пулáшê.

✓ Ýт тáртанинне ирттерме супáнê шывра ирéлтерсе унпа ыратакан вырáна темиçe хут сéрмелле.

✓ Вáрмтуна çыртнипе кéçéтекен вырáна хуçалáх супáнêн kálpákéпe сéрце ирттереççé.

✓ Сунасчукне супáнлып сéрнé ватката тáтикne сáмса шáтäкne чикмелле. Гриран профилактика вырáнне усá курмата аван кумеслét.

✓ Kámpa чирéсемпe сиенлenné ура тéпne супáнлынё щеткáпа сáтäрмалла, типнé хыцçan вара – йод растворéпe.

✓ Ура тéпéнчи çуркаланчáкセンе сиплеме: 2 л вéри шывра 1 кашáк чухлë хуçалáх супáнê тата 1 чей кашáк апат соди ирéлтермелле. Урана çакнашkal шывра 10-15 минут тытмалла. Кайран типéтse çуллá

КАМАН МÉН ыРАТАТЬ?

Гепатитран (пéвер шыççинчен). Пéрер стакан хéрен, кишёр, хéрлэ кáшман сéткенéсene, 2 лимон сéткенé, 1 стакан пыл тата 30 мл шур эрх хутáштармалла. Холодильник упрамалла. Пéр уйáх таран кунне 3 хут, апатчен 20-30 минут маларах, пéрер кашáк ёсмелле. Асáрхаттарни: хырámлáхна пыршлáх тракчén, пéвер, pýre чирéсемпe чирлекенсемшén хéрен сéткенé сиенлé.

Катаракта. Ирсерен, çáváниччен, хуçалáх супáнêпe сéрнé нýрлé марльá тáтäкéпe куça çумалла. Паллах, аванах чéпöté, ána çýéñchex таса шывпа çusa ямалла. Çапла майпа хáшé-пери операцирен te хáтáлнине çiréплетet.

ЭСИР ыЙТНАЧЧÉ

Хырám пысáк-и?
Упáшкан хырám мэ tem вáхáтра питé хáвáрт ýcce кайрé. Cápa ёçkeleme юрат-нáшáнах çапла пулчé-ши вара?

30-35 çула çитнé тéле нумайáшён хырám мэ ýset. Хырám пысáк пулни сывлáхшáн начар. Ученайсем мáнтáр пíлéклиsem хушишинче вилекенсем темиçe хут ытларах пулнине чакарать.

Хаçсан пысáк хыrámлá пулни çitlöh палли шутланнá. Халé пéтëмпех ушáннá. Хырám мéншён ýset-xa? Хёрапам мáнтáрланант пулсан çaká pér тикëс пулса пырать: kákarp, хыrám, пилëk – pétëmpeх хулáнланант. Арçынсene пáхар-xa: алли-ури çинce, çу pétëmpeх хыrám пухнáть. Гормонна çыхánná сáлтавсем пулмасан арçынсем нумай çise лартнипе тата сáра нумай ёçнипе мáнтáрланасçé.

Чылай чухне арçынсем ирpe йéрkelлé апатланмасçарах ýce ваксаççé, kántáрла ána-kána çырткаласа илниpe çырла-хáшçé, çapla вара какáричченеç çise лар-таççé. Кайран телевизор умне ларса сáра

нáшáнах çапла пулчé-ши вара? лéрkeççé. Cápa – калориллé напиток. Кун-серен pérer стакан сára ёçекен самáрлама пуслать. Çу ýpken сывлав калápáshne чакарать, чéрене хéсет, пурна киле унáн виçi ýset, хérrисem çu tértémpeх ху-ланаççé. Çавна май вáй парса ёçleme-лле чухне сывлáш pólénme пуслать, чéрен ишеми чирé атalanать, инфарктпа сахáр diabaché пулас хáрушлáх ýset.

Хыrám пыsáкланни ar пултарулáхéн wáйne te чакарать. Самáр пулнипе аптар-кан арçынсен 80 проценчén ar органéсен-че юн çavráñásh pásáлать. Пыsáк хыrámлá арçынпа савáшни ырлáх kúмest.

● Пыsáк хыrámлá самáр арçынсен Альцгеймер чирépe чиrlеси хáрушлáх 20 процент таран ýset.

● Каçхине нумай çise лартмалла мар, сára ёçмелле мар, ытларах хускалмалла.

ПéЛЕТéР-И?

Ученайсем шучépe 2050 çul télne aчасене хёрапам варéçéreh, инкубаторта çitýter-ме тýtänaççé. Çaknaşkal sánaván téllevé – acha eplereх atalanниne курсa йérkелесе тárassi. Çapla туни acha вáхátsár e vilé çurallasiñe, tépés mar atalanassine чакарма пултарать teççé. Unçar puçne ятарлá инкубаторсем сурrogat amáshéсene uláштарéç. Amáshépe acha хушишинчи çыхánu пásáлласан психологсем кunaşkal çéñeléхе хирéç.

- Çývárca tähä хыцçan 2 стакан шыв ёçni шалти органсene ёçlettterse ярат.
- Апатланичен çyp сехет маларах 1 стакан шыв ёçni апат ирéлтерес ýce лайáхлатать.
- Ванна кéриччен 1 стакан шыв ёçni юн пусmne чакарма пулáшать.
- Çývárás umén 1 стакан шыв ёçni инсульт e чéре приступé пуласран хáтарать.

Асáрхаттарни: халáх сéнекен сывату меслечéсемпe усá куриччен тухтáрла канашласа пáхмалла.

РЕКЛАМА, ПéЛТЕРУСЕМ**СУТАТАЛ / ПРОДАЮ**

2. АКЦИЯ! Блоки керамзитобетонные 20x20x40 – 33 руб., 12x20x40 – 29 руб., 10x20x40 – 25 руб. Высокое кач-во. Доставка. T. 89674704677.

3. АКЦИЯ! Колыца колодезные диам. 0,7 м, 1 м, 1,5 м. Д-ка манипулятором. Бурение. T. 89674704677.

4. Немецкие пластиковые ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер. Доставка – бесплатно. Без выходных. T. 8-987-576-65-62.

5. Срубы для бани. Доставка по ЧР. T. 37-28-74.

5. Блоки керамзитобетонные 20x20x40, 12x20x40, 9x20x40 пропаренные, гидро-вибропрессованные заводские от производителя – недорого; цемент, песок. Доставка. Разгрузка. Без выходных. Кассовый чек, документы. T. 8-960-301-63-74.

15. КИРПИЧ. T. 89613393363.

17. Песок, гравмассу, керамзит, чернозем, навоз. Доставка. T.8-905-197-40-19.

22. Пластиковые ОКНА – немецкое кач-ство. Дёшево. Замер. Доставка – бесплатно. T. 89370101054.

23. Гравмассу, песок, бой кирпича, щебень. Доставка. T. 89061355241.

24. Грабли, косилки, сажалки, копалки, окучники, опрыскиватели. Доставка. T. 89278533596.

29. Косилки, грабли, фрезы, опрыскиватели, картофелесажалки, доильные аппараты. ДОСТАВКА! T.: 89379559802, 89373758095.

30. Гравмассу, песок, щебень, керамзит. D-ка. T. 89053465671.

31. Гравмассу, песок, керамзит, кирп. бой. D-ка. T. 89033225766.

33. Кирпич рядовой, лицевой; керамблоки, кольца. Доставка. T.: 89063804835, 89276674605.

35. Пластиковые ОКНА, металлические ДВЕРИ. Бесплатно: замер, доставка, демонтаж. Гарантия 15 лет. Рассрочка. Скидки. T. 8-937-391-39-91.

49. Керамблоки, цемент, керамзит в мешках – цены от производителя. T. 8-905-344-79-32.

58. Гравмассу, щебень, песок, керамзит, чернозем. D-ка. T. 89276687015.

59. ТЕПЛИЦЫ от производителя. Доставка. Tел. 48-16-54.

